

Др Радмило Н. Маројевић

СТИХ ШЋЕПАНА МАЛОГ
(метрика и ритмика десетерца и шеснаестерца)*

У раду се разматрају, у првом поглављу – тонске карактеристике Његошевог асиметричног десетерца у спјеву *Шћеџан Мали* (неакцентованост десетог слога као метричка константа и метрички условљено преношење акцента с десетог слога, неакцентованост четвртог слога као ритмичка доминанта, акцентованост четвртог слога као ритмички курзив те преношење акцента с четвртог слога које је ритмички, а не метрички условљено); у другом поглављу – природа симетричног шеснаестерца у *Шћеџану Малом* с аспекта односа тог стиха са симетричним осмерцима у свом саставу; закључно, треће поглавље посвећено је нумерацији стихова у спјеву.

Кључне ријечи: Петар II Петровић-Његош, спјев *Шћеџан Мали*, асиметрични десетерац, тонске метричке константе, тонске ритмичке доминанте, симетрични шеснаестерац, симетрични осмерац.

0. Увод. Прије десет година, у истом овом зборнику, објављена је студија *Стих* Луче микрокозма: *Макроверсолошка анализа* (МАРОЈЕВИЋ 2010: 67–109). Потпунији опис дали смо у критичком издању спјева, у поглављу *Версолошка реконструкција* и у предговору акценатском издању (МАРОЈЕВИЋ 2016: 557–609, 863–902).

У овом раду се, у два поглавља, разматрају два типа стиха у *Шћеџану Малом*. У првом поглављу описује се тоника асиметричног десетерца из два угла:

1° да ли се чува неакцентованост десетог слога као метричка константа стиха?

2° да ли је неакцентованост четвртог слога метричка константа или само изразита ритмичка доминанта стиха?

* Рађено у оквиру научног пројекта *Пјесничка дјела Пејтра II Пејтровића-Његоша у оригиналу и руским преводима* Института за славистику и филологију Паневропског универзитета Апеирон у Бањој Луци.

Друго поглавље посвећено је опису симетричног шеснаестерца и његовом односу према симетричним осмерцима, иницијалном и финалном, у своме саставу.

1. ДЕСЕТЕРАЦ. Спјев *Шћейан Мали* Петра II Петровића-Његоша, који има 4019 стихова, остварен је са двије врсте стиха. Основни стих *Шћейана Малоџ*, носилац епског начела, јесте српски епски или асиметрични десетерац, заправо: специфични Његошев десетерац, а то је тротактни стих, са двије силабичке метричке константе – десетосложним изосилабизмом и цезуром последије четвртог слога. Њиме је остварен основни дио спјева, тј. стихови 1–814, 845–2026, 2059–2134, 2159–2238, 2255–2276, 2285–2364, 2377–2412, 2429–4007. *Шћейан Мали*, према томе, садржи 3869 стихова у десетерцу.

Српски епски десетерац у класичној фази свога развоја има двије тонске константе: ненаглашеност четвртог и десетог слога, којим се завршавају први и други полустих. Његошев десетерац има као тонску константу само ненаглашеност десетог слога, док је ненаглашеност четвртог слога само изразита тонска ритмичка доминанта. Сматрало се, исто тако, да је асиметрични десетерац трохејски стих, али ни то није тачно: десетерац је тротактни стих, с једним метричким акцентом у првом полустиху и са два метричка акцента у другом полустиху (с тим што један од два метричка акцента у другом полустиху може, као ритмички курзив, изостати).

Допунски стих *Шћейана Малоџ*, носилац лирског начела, јесте симетрични шеснаестерац као троцезурни четворотактни стих (о њему види тт. 4–5).

Описаћемо прво тонске константе и ритмичке доминанте епског десетерца, а опис отпочињемо примјерима у којима се обавезно реконструише ненаглашеност десетог слога, што је једина тонска метричка константа Његошевог десетерца (ненаглашеност четвртог слога у њему само је изразита тонска доминанта). Ова тонска метричка константа у *Шћейану Малом* се, у пет стихова, остварује метрички условљеним преношењем акцента с десетог на девети слог односно неутрализовањем акцента на десетом слогу, што досад није било запажено.

(1) Метрички је обавезно преношење акцента с десетог слога десетерца, који није могао бити под акцентом, с тим што је то преношење у неким случајевима старо, па се (у три стиха) реализује краткосилазни акценат: дѡ по ѡку || дѡбра мѡса | нѡ дѡн (ШМ 3209); пѡшкѡм нѡ трѡк || кѡко ’тѡцу | нѡ лѡт (ШМ 3381); збѡчашѡ се || кѡ имѡње | нѡ сѡ – (ШМ 3777). Примјере смо навели из нашег акценатског издања с означеном цезуром (с двије усправне црте: ||) и границом између другог и трећег такта (с једном усправном цртом: |). Примјере ћемо навести и у ширем контексту (у контексту реченице) према критичком издању:

Јошт се није у свијет (Ѕсвијет) рађао
 цар јевтинїй (јевтин^ий) никад од Шћепана:
 он подбогом друго не тражаше
 до по оку добра мяса на дан (нăдăн)
 и дипалă двоје да му свира.

(ШМ 3206–3210);

Код нас кривце пушкама гађају,
 пушком на трк (нăтрк) како ’тицу на лет (нăлѣт).

(ШМ 3380–3381);

со и сичан добро измијешај,
 пошљи ноћу неколико другă,
 посијаше отров (ѡтрѡв) на пасиште;
 тек се њини пушташе (пўштăшѣ) крдови,
 збучаше се ка имање (кă^имăње) на со (нăсѡ) –
 многа им се стада утријеше.

(ШМ 3773–3778).

(2) Метрички је обавезно преношење акцента с десетог слога десетерца, који није могао бити под акцентом, с тим што је у два стиха акценат заправо пренесен с деветог слога на осми (са именице *Бог* на атонирани везник *ако*) док је акценат глаголског облика *да* из десетог слога неутрализован: Нѣ брижи се || нăма, | акѡ Бѡг дă: (ШМ 721); ѡ сад ћемо ||, пѡбре, | акѡ Бѡг дă – (ШМ 726). Примјери су у истом контексту (контексту реченице):

Не брижи се (нѣбрижисе) нама, ако Бог да (акѡбѡгдă):
 ми смо вјешти турскијем гостима –
 што их више к нама на част (нăчăст) дође (дѡђѣ),
 гостимо их свагда поштеније,
 са вишим их справимо колачем;
 и сад ћемо (ѡсаћ:емо), побре, ако Бог да (акѡбѡгдă) –
 памти добро хоћу ли лагати.

(ШМ 721–727).

У овим примјерима ријеч је о новом преношењу, па се у пет стихова (поред ова два, још три у примјерима из т. (3)) реализује краткоузлазни акценат, што је само доказ да је Његош свој спјев писао са књижевном, новоштокавском (тачније би било реће: новосрпском) прозодијом.

(3) У два примјера акценат је пренесен с наглашеног облика *јѣ* < *jest* на атонирани везник *шїѡ*: Мăло мăњă || нѣго ѡнă | штѡ је (ШМ 3108); Кўд ће вѣћă || нѣго ѡвă | штѡ је! (ШМ 3260), а у трећем – с наглашеног облика *сї* < *jesi* на атонирани везник *док*: трѣбă си нам || и трѣбăћеш | дѡк си. (ШМ 1981). Пренесеност акцента у ова три примјера једина је изговорна вриједност у савременом књижевном језику (и у говорима који су му у основи).

Први примјер налазимо у дијалогу између попа Андрије Ђурашковића и прота Јована Аврамовића. Поп Андрија каже: неће Турчин тобож да попушти,

/ и сад броји да смо ми његови – / ради тога он нас и домаћи. (ШМ 3104–3106).
Прото Аврамовић пита: Па каква је та пријекa лажа? (ШМ 3107). Поп одговара:

Мало мања него она што је (штòје)
те Мустафу братом сунца зову.
(ШМ 3108–3109).

Глаголски облик *јѐ* има егзистенцијално значење ‘јесте’, тј. (која) постоји. Израз *она шѝо је* у овом примјеру значи ‘она постојећа (лажа)’, ‘она евидентна’, ‘она која је општепозната’.

Други је примјер из реплике књаза Долгорукова:

Ово ништа друго бит не може
него са мном набија подругу.
Куд ће већа него ова што је (штòје)!
Грдни један скитач безобразни,
нити моја слика ни(т) прилика,
наружи ме данас пред народом!
(ШМ 3258–3263).

Глаголски облик *јѐ* и овдје има егзистенцијално значење ‘јесте’. Израз *ова шѝо је* у овом примјеру значи ‘ова постојећа (брука)’, ‘ова евидентна’, ‘ова с којом сам се суочио’.

На ријечи игумана Теодосије Мркојевића: Што хоћете земаљски главари, / што се (с) старцем једнијем брукате? / Дајбуди ви ја не треба м ништа. (ШМ 1977–1979) војвода Нико (Мартиновић) одговара:

Никад нам се бољи не родио:
треба си нам и требаћеш док си (дòкси).
Звали смо те сви из договора
као оца да те сви молимо
да се смириш игумне с Шћепаном –
ваша распра нама мила није!
(ШМ 1980–1985).

И ово је трећи примјер који разматрамо: глаголски облик *сѝ* има егзистенцијално значење ‘(док) јеси’, тј. док постојиш, а не функцију помоћног глагола.

(4) Преношење акцента с глаголског облика на одричну рјечцу *не* карактерише и књижевни језик српски, али и говоре с пренесеном акцентуацијом који су му у основи. Таквих примјера има и у *Шћейану Малом*: од òногā || тѐ се клањāt | нѐ знā! (ШМ 949); а пòмањīm || ни брòја се | нѐ знā. (ШМ 3043); ни трѐнѹћ се || зāдржао | нѐ бих. (ШМ 3144); тѹрскѐ кàпѐ || òставѝли || нѐ би (ШМ 3531); тѐ кѹдѝте || штò се кѹдѝт | нѐ дā (ШМ 3553). Ови примјери само потврђују да је Његошев спјев изворно писан с пренесеном акцентуацијом, а не с акцентуацијом која карактерише староцрногорске говоре.

Пренесени акценат на рјечци *не* чији вокал конституише дифтонг с иницијалним вокалом З.л. јд. презента глагола *имаѝи* није, међутим, резултат преношења акцената с финалног слога, него с иницијалног (с каснијом трансформацијом вокала *и* у неслоговно (^u), које је алофон фонеме <и> а не фонеме <ј>): и добити || њнѝ | чѝса нѝ ^uмā, (ШМ 1163); дā рѝчѝте || ѝр међу вāм | нѝ ^uмā (ШМ 1224); и виђѝти || дā Шћѝпāна | нѝ ^uмā (ШМ 1283); ѝвдје мјѝста || ни жѝвлѝѝа | нѝ ^uмā (ШМ 1397); ѝл чѝвѝека || кā планинѝ | нѝ ^uмā. (ШМ 1449); и хајдѝци, || дā ѝм пāра | нѝ ^uмā; (ШМ 1468); ѝ ѝх ѝко || пѝѝѝтија | нѝ ^uмā – (ШМ 2778); нāродности || ни свѝбѝдѝ | нѝ ^uмā, (ШМ 2781); дā прѝвѝга || у свѝ цāрство | нѝ ^uмā? (ШМ 2924); смртнā рѝка || нāд ѝм | влāсти нѝ ^uмā, (ШМ 3034); тѝ кривѝцѝ || нѝчесѝвѝ | нѝ ^uмā. (ШМ 3344); кѝд вāс нѝѝи || по свѝ лѝто | нѝ ^uмā, (ШМ 3370); нāш га ѝллāх || и нāш Прѝрок | нѝ ^uмā, (ШМ 3456); Тѝ цијѝнѝ || нѝко дрѝгѝ | нѝ ^uмā, (ШМ 3559). Одрични облик нѝ *имā* посвједочен је у спјеву и без сажимања, и то не само у прози: *Кāжѝ ѝдѝ: на ѝѝсму нѝ имā ѝдѝѝѝса и хѝѝ ли нāлāс чѝѝѝѝи*. (ШМ -566), него и у стиху (али не на клазули): *ѐн сād дрѝгѝ || нѝ имā | кривѝцѝ* (ШМ 1925). Облик је потврђен и с вокалским степеном контракције (наводимо само примјере у којима се обликом стих завршава, тј. с обликом *нѝмā* на клазули): *јѝрбо нѝгѝ || спасѝнија | нѝмā* (ШМ 140); а под свѝдом || нѝгѝ стѝпца | нѝмā, (ШМ 1706).

У *Горском вијенцу* је посвједочен само облик с вокалским степеном сажимања. Навешћемо примјере у којима се обликом *нѝмā* стих завршава: *ѝ ѝх сādā || дрѝгѝ мѝсли | нѝмā* (ГВ 1160); *кād ѝ куђу || нѝгѝ нѝко | нѝмā*, (ГВ 1572); *рāзговѝра || без тākвѝга | нѝмā!* (ГВ 1754); *ћѝ дѝпирѝ, || тѝ зāкона | нѝмā –* (ГВ 1780); *крвѝка га || ’рѝшћанскѝга | нѝмā –* (ГВ 1911); *ѝ свијет га || овākвѝга | нѝмā!* (ГВ 2092); *а ѝн књѝгѝ || ѝзā себе | нѝмā;* (ГВ 2193); *ѝл^u у брѝдо || нѝгѝ нѝшта | нѝмā,* (ГВ 2563).

Ни у *Лучи микрокозма* није посвједочен несажети облик, али јесу друга два. Навешћемо примјере у којима се стих завршава контрахованим обликом, с вокалским: *тѝ о нѝбу || пѝѝѝтија | нѝмā;* (ЛМ 398) и дифтоншким степеном сажимања вокала: *»(...) велѝчеству || твѝме | крāја нѝ ^uмā«* (ЛМ 600).

2. Док је преношење акцената с десетог слога на девети метрички обавезно, у Његошевом десетерцу ненаглашеност четвртог слога није тонска метричка константа него само изразита тонска ритмичка доминанта, па се преношење акцената с четвртог слога на трећи препоручује ради остваривања изразите ритмичке доминанте, на примјер: да нам ѝ тāj колач отпра- вите! (ШМ 912), иначе се акцентованост четвртог слога може појавити као ритмички курзив, на примјер: Каква је вāс нужда донијела? (ШМ 851).

Ненаглашеност четвртог слога, којим се завршава први полустих, једна је од двије тонске метричке константе народног десетерца (друга је ненаглашеност десетог слога, којим се завршава стих (види т. 1)). Неакцентованост четвртог слога није, међутим, тонска метричка константа Његошевог десетерца него, у најбољем случају, снажна ритмичка доминанта, и она се само наглашава преношењем акцената с четвртог слога на трећи. У *Шћѝпану Малом*

такво преношење реконструирамо у неколико десетина стихова. Међу њима су 43 стиха (види даље т. (1), (3), (4), (5) и (7)) у којима би непреношење акцента било прозодијски могуће, али се не препоручује из семантичких разлога.

Разврстаћемо примјере према критеријуму прозодијске обавезности/необавезности преношења акцента.

(1) Преношење акцента на предлог с једносложне именице:

дà ли нà нòс || нêће | поср̀нути? (ШМ 99);
 „(..) дòк би нà п̀т || прàв̄и излèтио“. (ШМ 262);
 п̀шкè ù бòј || мр̀чили | нè бисмо. (ШМ 814);
 дà се нà нòс || ù море | пòбиј̄у. (ШМ 1369);
 Кò би ù сну || мòг̄а | пòмисл̄ити (ШМ 1810);
 М̄и ни нà п̀т || ни нà дòм | òстасмо (ШМ 2685);
 М̄и смо ù рат || дòвијек | с Т̀р̀цима – (ШМ 2708);
 вèћ̄ им нà нòс || м̄иришè | свòбòда. (ШМ 2757);
 п̀шкòм нà тр̀к || кàко т̄ицу | нà лèт. (ШМ 3381);
 штò с̀у пòд вл̀ст || ц̀ара | шаит̀ана. (ШМ 3526),

показне замјенице:

ј̀а ти зà тò || п̀јан пòйгр̀а | нè бих. (ШМ 72);
 а òн зà тò || гл̀авè | не òбра̀ћа, (ШМ 1889)

и неких личних замјеница:

дà се кòд в̀ас || јèсте | пој̀авио (ШМ 342);
 нò нам òд н̀их || штòгод | пораск̀ажи (ШМ 475);
 тò се ù н̀ас || дожив̀јети | нêће – (ШМ 809);
 ј̀ер је кòд н̀ас || тр̀удно | и прèтр̀удно (ШМ 1216);
 к̀ад с̀у нà в̀ас || Т̀р̀ци | и Млèчѝћи – (ШМ 1594);
 дà им ù в̀ас || ни прèдручак | н̄ије (ШМ 1862);
 Кр̀и(ј) се òд н̀ас || прòклèт̄и | дèмòне, (ШМ 1876);
 штò с̀у òд в̀ас || т̀амо | изгин̀ули (ШМ 2072);
 ј̀ер с̀у ù н̀их || д̀ани | прèдуг̀ачки, (ШМ 2530);
 к̀а дà ù н̀их || ùдр̄и | м̀уња жив̀а, (ШМ 2682);
 дà се пò н̀òј || д̄ивл̀а ст̀ада | ш̄ирè. (ШМ 2740);
 нò ни òд н̀их || пòсла | б̄ити нêће (ШМ 2802);
 нèка ù н̀òј || л̀аже свòје | к̀аје. (ШМ 2942);
 дà се кòд н̀ас || св̄иј̄ај̄у | м̀ахови; (ШМ 3166);
 òвò зà н̀ас || дòбро б̄ити | нêће. (ШМ 3175);
 Р̀ашта зà н̀ас || дòбро | б̄ити нêће? (ШМ 3176);
 Свè је кòд в̀ас || другòјачè, | к̀н̀аже (ШМ 3353);
 п̀а се кòд н̀ас || тòг̄а | не дòг̀ађ̄а. (ШМ 3984);
 нè б̄и òд н̀их || гл̀аса | н̄икак̀вòга, (ШМ 3941) –

такво преношење, иако је уобичајено у разговорном језику, није прозодијски обавезно: не би се акценат преносио при истицању (али истицање у наведеним стиховима не би контекстуално било оправдано).

(2) Преношење акцента на предлог с једносложног облика неких личних замјеница:

тѐ ђн сѧ мнѡм || ѱ врећу | пѧмука, (ШМ 267);
 дѡ ѡсим сѧ мнѡм, || цѧревѡм | вѐћилом. (ШМ 1109);
 дѧ нѧда мнѡм || ѡзречѐ | ѡдсуду? (ШМ 2889);
 Вѡђу нѧ вѧм, || нѐшто сте | ѡјѧтки: (ШМ 2961);
 кѡ би нѧ њем || мѡгѧ | ѡтпѡсати – (ШМ 3150);
 нѐго сѧ мнѡм || нѧбѡјѧ | пѡдругу. (ШМ 3259)

те неких упитних замјеница односно упитних замјеница у значењу неодређених:

Јѐ ли зѧ чем, || кѧква ли га | кѧжѡ? (ШМ 3623);
 Дѧ л се сѡ чѡм || досѧдит | нѐ може (ШМ 3757) –

прозодијски је обавезно: неће се акценат преносити на замјеницу, при истицању, али би у том случају у књижевном језику био дужи облик (мноме, вама, њему, чиме).

(3) Преношење акцента на везник *и* (који има и функцију рјечце-интензификатора) с једносложног облика именице:

Вјѐра ѡ Бѡг, || пѡпе, | сијѧсета: (ШМ 1200) –

иако је уобичајено у разговорном језику, није прозодијски обавезно: не би се акценат преносио при истицању (али истицање ни у наведеном стиху не би контекстуално било оправдано).

(4) Преношење акцента на одричну рјечцу *ни* (која има и функцију интензификације) с једносложног облика именице:

Сѧд вам нѡ Бѡг || помѡћи | нѐ може (ШМ 1593),

показног замјеничког прилога:

ѧли нѡ тѡ || дѡбра пѡсла | нѡје (ШМ 3415)

или личне замјенице:

кѧда нѡ тѡ || глѧву | не ѡбрћѧш (ШМ 548) –

иако је уобичајено у разговорном језику, није прозодијски обавезно: као и у другим примјерима, неће се акценат преносити при истицању.

(5) Преношење акцента на рјечцу-интензификатор *и* с једносложног облика личне:

Знѧдем ѡ јѧ || нѐшто | у инѡилу; (ШМ 1444);
 кѧд се ѡ јѧ || мѧло | порѧзберѡм (ШМ 2902);
 пѧ му ѡ мѡ || дѡгосмо | цијѧну – (ШМ 3506)

и показне замјенице:

д̄а нам ѝ т̄ај || кòл̄ач | òтправ̄ите! (ШМ 912);
 Јòшт му ѝ т̄ò || придòд̄ај | М̄аџаре (ШМ 3158);
 Јòш(т) му ѝ т̄ò || придòд̄ај | М̄аџаре (ШМ 3165) –

иако је уобичајено у разговорном језику, није прозодијски обавезно: не би се акценат преносио при истицању (али истицање у наведеним стиховима не би контекстуално било оправдано).

(6) Преношење акцента на одричну рјечцу *не* с једносложног облика глагола прозодијски је обавезно у књижевном језику (и у говорима који су му у основи):

т̄ò ми н̄è д̄а || м̄ира | нилиј̄ека, (ШМ 154);
 н̄ишта н̄è зн̄ам || шт̄ò се | уч̄инило – (ШМ 526);
 Д̄а ли н̄è зн̄аш: || òни с̄у | Ст̄амболу (ШМ 2726);
 шт̄ò св̄è н̄è би || пòкл̄а | Црнòгòрце. (ШМ 3824);
 ст̄ар^ај̄и н̄è д̄а || л̄у̀дòст | спòмӣњати – (ШМ 3882).

Преношење акцента на атонирани везник *да* с једносложне глаголске копуле обавезно је у примјерима (глаголски облик *је* < *jest* првобитно је имао акценат):

Кò је д̄а је, || òн је н̄ама | д̄òбар: (ШМ 3127);
 Кò је д̄а је || (ј̄а га | не позн̄ајем): (ШМ 3180);
 П̄а и д̄а је || т̄ò ѝме | у̀крао, (ШМ 3342).

Преношење акцента на предлог с једносложног облика генитива упитно-односне замјенице *што* обавезно је у примјеру:

Д̄а је с̄а шта, || н̄è бих | н̄и жалио, (ШМ 3285).

(7) Преношење акцента на рјечцу-интензификатор *и* са именице уз атонирање једносложног облика глагола имамо у примјеру:

(ј̄è л^а ѝ Бòг д̄а, || им̄амо ли | с к̄íme): (ШМ 2695).

Атонирање броја *два* испред личне замјенице *они* (с накнадним уметањем облика помоћног глагола) карактерише примјер из 3670. стиха:

òни һ̄è дв̄а || òчи | обр̄атити, (ШМ 3670).

У ова два примјера у разговорном језику се редовно остварује преношење акцента услед фразеологизирања конструкције, али оно, строго узев, није и прозодијски обавезно – граматички је могућ акценат на четвртом слогу.

(8) У примјерима:

у тебе нас || јесте | ђмразило. (ШМ 859);
 а̀ко ли нас || вј̀ерова̀т | нѐ ш̀ешеш̀ – (ШМ 1311);
 дђста си нас || дђж̀а | за буд̀але, (ШМ 1895);
 й̀ма ли нас || дес̀етак | тй̀сѹ̀х̀а^x, (ШМ 2717);
 ср̀ести ће нас || два̀дес̀ет | тй̀сѹ̀х̀а^x, (ШМ 2720);
 ка̀ да̀ ће нас || св̀е ђпржй̀т | му̀ња. (ШМ 2960);
 а̀ко ће нас || св̀е Бђг | сара̀зити – (ШМ 3019);
 ко̀ја би нас || мо̀гла | ра̀збра^(*)ствй̀ти; (ШМ 3161) –

облик *нас* је атониран (енклитика); ако би се реализовало истицање, умјесто енклитичког био би употријебљен пуни облик (с главним а не побочним акцентом), али такво истицање не би било семантички оправдано у наведеним контекстима.

3. Опис десетерца завршавамо примјерима у којима се, као ритмички курзив, реконструише акцентованост четвртог слога. У *Шћейану Малом* акценат на четвртом слогу реконструишемо у осамнаест стихова, што је нешто мање од 0,47 % свих десетераца у спјеву. Сви примјери немају, међутим, исту доказну вриједност, нити је акценат на четвртом слогу увијек метрички: ђколо на̀с || на ч̀етири | стра̀не. (ШМ 31); и Ск̀ендер-б̀ег || нѐ би ђнај | бй̀о (ШМ 434); Ка̀ква је ва̀с || нѹ̀жда | дђнијела? (ШМ 851); тр̀еба да̀ зна̀м || х̀е се ђн | на̀лази. (ШМ 867); хо̀ћу да̀ зна̀м – || крили а̀л нѐ крили! (ШМ 875); ко̀ ће ка̀ Бђг, || да̀ му је | за славу? (ШМ 1791); Пом̀ђзи Бђг, || ју̀начкй̀ | на̀роде, (ШМ 1846); Й̀ма сам ја̀ || у мој̀ђ | гва̀рдији (ШМ 2255); ка̀ко штђ на̀с || са Рѹ̀сијђм | вѐжђ. (ШМ 2519); пђ брил(и)ј̀ант || ваља̀де | из крѹ̀нђ. (ШМ 2628); са̀мо штђ (с) злђм || и (с) стра̀шнђм | ђсветђм (ШМ 2687); па̀ штђ Бђг да̀ || и ср̀ећа | ју̀начка! (ШМ 2707); ђколо ва̀с || Ср̀ба^x | мнђго й̀ма: (ШМ 2807); ђколо на̀с || су дђс̀ет | гра̀дђва^x; (ШМ 2828); тѐ вас на злђ || ѹ̀чй̀ | и подба̀дђ. (ШМ 3072); ка̀д је на вр̀х || јђзика, | прича̀јте, (ШМ 3326); нѐго у св̀е || го̀ропа̀днђ | ђрде (ШМ 3525); на свђтй̀ гра̀д, || ко̀јй ѹ̀ега | сла̀вй̀. (ШМ 3690).

(1) У петнаест стихова у којима реконструишемо акценат на четвртом слогу тај акценат је метрички, тј. интонационо је наглашен. У четири стиха неметрички акценат је на предлогу: ђколо на̀с (ШМ 31, 2828), ђколо ва̀с (ШМ 2807), й̀ђ брил(и)ј̀ант (ШМ 2628); у пет стихова – на везнику: ка̀ко шй̀ђ на̀с (ШМ 2519), са̀мо шй̀ђ (с) злђм (ШМ 2687), шй̀ђ вас на злђ (ШМ 3072), ка̀д је на вр̀х (ШМ 3326), нѐђо у св̀е (ШМ 3525); у два стиха – на упитној замјеници (у другом примјеру и на везнику): ка̀ква је ва̀с (ШМ 851), ко̀ ће ка̀ Бђг (ШМ 1791); у два стиха – на модалном глаголу (и други на везнику): шй̀рђба да̀ зна̀м (ШМ 867), хо̀ћу да̀ зна̀м (ШМ 875); једном – на императивном облику глагола: Пом̀ђзи Бђг (ШМ 1846); једном – на првој компоненти именичке полусраслице: и Ск̀ендер-б̀ег (ШМ 434).

(2) У неким од наведених стихова акценат на посљедњем слогу би се могао избјећи – у 434. стиху, ако би се пошло од сраслице с једним акцентом:

и Скендербег, и у 2628. стиху, ако би се пошло од пренесеног акцента, на којем је књижевна норма дуго (и безуспјешно) инсистирала: *īđ* брил(и)јант. У дилеми смо били само у 3072. стиху: те вас *на* зло учи и подбада. Непреношењем акцента ријеч се интонационо (и семантички) истиче па смо зато акценат и задржали на првобитном мјесту, тј. на четвртом слогу.

(3) Преношење акцента је могуће и у 3326. стиху, али би у том случају била остварена потпуна граматиализација предлошко-падежне везе (потпуни прелазак у предлог) те би била нарушена цезура: **наврх* језика. То је, да нагласимо, још један аргуменат за растављено писање предлошко-падежне везе *на врх* (при чему се остварује цезура, иако уз опкорачење).

(4) Од осамнаест стихова у којима реконструишемо акценат на четвртом слогу, само у три стиха тај акценат није метрички. При том је једном метрички акценат на трећем слогу: *īā* *цїїđ* Бџд *да* (ШМ 2707). Једном је метрички акценат на другом слогу: на свѣтї *г̃раđ* (ШМ 3690). У једном стиху метрички акценат пада на први слог: *Їма* сам *ја* (ШМ 2255). У овом посљедњем примјеру на облику *ја*, који није наглашен, реконструишемо побочни дугосилазни акценат (а не главни).

4. ШЕСНАЕСТЕРАЦ. Допунски стих *Шћеїана Малоđ*, носилац лирског начела, јесте симетрични шеснаестерац као троцезурни четворотактни стих који се дијели на два симетрична осмерца. Њиме су испјевани стихови 815–844, 2027–2058, 2135–2158, 2239–2254, 2277–2284, 2365–2376, 2413–2428, које наизмјенично пјевају прво и друго коло, и стихови 4008–4019, које наизмјенично пјевају иман Хусеин и мула Хасан. *Шћеїан Мали*, према томе, садржи 150 стихова у шеснаестерцу.

У првом издању *Шћеїана Малоđ*, и у свим каснијим издањима овог спјева, недесетерачки стихови штампани су неуједначено: неки у једном реду, као шеснаестерци, други у два реда, као осмерци. Ми их све посматрамо као шеснаестерце састављене од два осмерца, па их доносимо једнообразно – парни осмерац, тј. други полустих шеснаестерца, у другом реду, али увучено, као и у Посвети (у критичком издању *Горскоđ вијенца* (Маролевић 2005: 223–226)) и у пјесми *Ноћ скуїља вијека* (у критичком издању Биљежнице (Маролевић 2017: 347–363)).

Макроверсолешка анализа показује да строфе у шеснаестерцу, које пјевају прво и друго коло на Цетињу те иман Хусеин и мула Хасан у Скадру, не представљају посебне пјесме, као што су оне које у десетерцу пјевају двојица кадија на Чеву, него два хора односно два гласа, током исте појаве, интерпретирају исту пјесму у континуитету. Тих је пјесама осам, и оне су симетрично распоређене – једна у првом, шест у трећем и једна у петом чину.

Прва пјесма се уводи ремарком: *Ќдвојї се двїје сїдїїшине мџмчãдї црнџорскѣ у двã кџла и їдчѣщѣ їјѣвãїшї. Сãв нãрод џколо њїх сїїãде и слўщã їх.* (ШМ -815). – Друга пјесма има сљедећи уводни контекст: *Дїїжѣ се Шћеїãн шѣ се їдљубї с Мрџојевїћем. Вѣлїкã г̃рађа и весѣље, їдчѣ нãрод кџло водїїшї: јѣдно кџло вџдї јѣдан млãдї кãлуђер, а дрўđб – Сїмо Цѣїшїњанин* / *трџовац*

кòторскѣй (ШМ -2027). – Трећа се пјесма уводи реченицом: *Ойѣѣи кòло ѣдчи-
нѣѣ ѣјѣвѣѣѣи.* (ШМ -2135). – А четврта: *Кòло ѣдје.* (ШМ -2239). – Према уводу
у четврту пјесму допунили смо, у критичком и акценатском издању, увод-
ни контекст пете пјесме: *Дòлази архидјакòн Пѣѣѣар. Шћѣѣѣѣн зѣ зрлѣи и 'òће
дѣ му дѣрује свòј ѣѣѣѣрдѣр. Пѣѣѣар се смѣје и нѣ хоће дѣра ѣрѣѣѣѣи.* (*Кòло
ѣдје.*) (ШМ -2277). – Као иницијатива за шесту пјесму служи Шћепанова
реплика: *Пјѣвѣјте ми || браћò | Црнòгòрци! / Штò ви пјѣсна || кòлом | не
òкрѣћѣ? / (...) / нò пјѣвѣјте || и весѣлите се!* (ШМ 2352–2353, 2364), послѣ
које је прозна ремарка: *Нѣрòд вѣсело и с зрѣòм ѣдѣѣрчѣи и ѣдѣ кòло вòдѣѣѣи*
(ШМ -2365). – Седма пјесма уводи се простом реченицом: *Кòло ѣјѣвѣ.* (ШМ
-2413). – Послѣдња, осма пјесма уводи се ремарком: *Сјѣдају на òбјед зѣједно
бѣзлер-бѣз, кѣди-ѣскјер и дѣѣ ѣдше, а мѣла Хѣсан и ѣмѣн Хусѣѣн ѣјѣвѣју на
балкòну од вѣлѣкѣ сòбѣ у кòјòј òбједују зòсòдòда.* (ШМ -4008).

(1) Силабичке метричке константе свих тих пјесама јесу шеснаесто-
сложни изосилабизам и три цезуре распоређене по типу: (4 + 4) + (4 + 4).
Тонске метричке константе су ненаглашеност четвртог, осмог, дванаестог
и шеснаестог слога. У неким стиховима ненаглашеност слогова испред це-
зуре (не и слога којим се шеснаестерац завршава) остварује се ритмички
условљеним преношењем акцента на претходни слог.

Преношење односно атонирање акцента реконструираемо испред це-
зуре иницијалног осмерца у четири стиха:

кѣд је кòд нѣс || слòга свѣтѣ,
òхолòст ће || пѣсти клѣтѣ: (ШМ 819 (5));

Хѣд'мо ѣ бòј || сви пòјући,
стѣрѣ нѣше || спòмињући – (ШМ 839 (25));

Бòрци ѣ крв || свѣ лѣжѣхѣ
кòјѣ слѣвно || тѣ пѣдошѣ – (ШМ 2041 (45));

штò сѣ òкò нѣх || плѣмѣн вѣје,
штò л пушчѣнѣ || јѣке лòмѣ? (ШМ 2278 (104)),

двапут испред цезуре финалног осмерца:

ћѣ мѣшице || ѣпрѣ нѣше,
лѣгѣ ѣ прѣх || тѣрскѣ бѣше: (ШМ 822 (8));

Јунѣци се || тѣд глѣдају
кѣдѣ нѣ врѣт || мѣке дòћѣ. (ШМ 2151 (79)),

али и једном испред средишње, цезуре шеснаестерца:

нѣшѣ брѣћѣ || двѣдест ѣ шѣст
пòгибòшѣ || код шѣтòра, (ШМ 2422 (132)).

Сва наведена преношења ритмички су условљена, тј. нису метрички обавезна. Ритмика и интонација стихова потврђује нашу концепцију о шеснаестерцу као врсти стиха, а не о самосталном осмерцу.

(2) Типови опкорачења у шеснаестерачким пјесмама одликују преваходно умјетничку поезију.

а) Опкорачење шеснаестерца као стиха остварено је у стиховима 2249–2250 (97–98), које ћемо навести у контексту строфе:

Сѣрдѣр Ђйкан || и кнѣз Мѡјѣш
у Чѣво се || с војскѡм вратѣ,
вѡдѣ (с) сѡбѡм || дѡ двѣ пѣше
и Тѹрѣкѣ^x || главнѣх трѣста,
заробљенѣх || на Трѣнине,
дѣ ѣм пѡкор || Тѹрци плѣтѣ
Тѹпрелићем || учињенѣ
(ѡсвета је || ѡвѣ чѣстѣ!).

(ШМ 2247–2250 (95–98)).

б) Опкорачење средишње цезуре (цезуре шеснаестерца) карактерише сљедећи стих:

гѡстићѣ се || гѣвранови
тѹрскѣм мѣсом, || и вѹкови: (ШМ 831 (17)).

Овај примјер се може сматрати опкорачењем осмерца као стиха, тј. осмераца 831^a и 831^b. Опкорачење је синтаксичко и на њега указује запета као интерпункцијски знак. Оно наглашава поетику шеснаестерца као стиха.

в) Опкорачење унутрашње цезуре (цезуре иницијалног осмерца) налазимо у стиху 2414^a:

прѣд њѡм Тѣхѣј-||пѣша млѣдѣ
и бѡсанскѣ || капѣтѣни, (ШМ 2414 (124)).

Опкорачење је фонетско: цезура раздваја двије компоненте сложене фонетске ријечи – први такт се завршава ријечју с побочним акцентом (означићемо је курзивом), а други отпочиње ријечју с главним акцентом у оквиру исте прозодијско-интонационе цјелине (*Тѣхѣј*[^]-пѣша).

(3) Пјесме у шеснаестерцу карактеришу и примјери инверзије. Вишеструка инверзија остварена је у дистиху:

Тиранства се || вѣхорови,
о брежѹљку || свѡбоднѡме,
и сѣнови || Ахметови
нѣмилостно || лѹди лѡмѣ.
(ШМ 2031–2032 (35–36)).

Инверзија у иницијалним осмерцима условљена је двоструко – да се не наруши прва цезура и да се оствари рима. Због потребе риме је инверзија

и у првом од двају финалних осмераца. Али је овдје необична инверзија осмераца као компоненти шеснаестерачких стихова: њихов природни редослијед био би 1→3→4→2. Била би задовољена и рима, али би она била парна (са аспекта шеснаестерца – леонинска), а с инверзијом осмераца остварује се у њима унакрсна рима, као и у осталим строфама друге пјесме.

Обратићемо пажњу и на инверзију у једном истом такту:

лăз Цăрев је || тѳм спѳменѳк,
тăкѳ нăзвăт || дă се знăде – (ШМ 2057 (61)).

Ова инверзија показује да пјесма није остварена у трохејском ритму (трохеј би задовољио распоред: *Цăрев лăз је) него у ритму четворотактног стиха (по један метрички акценат у сваком од четири чланка). Инверзијом се наглашава именица *лăз*. Распоред метричких акцената је сљедећи: лăз *Цăрев је* || *ѳѳм спѳменѳк*, / *тăкѳ нăзвăт* || *дă се знăде* – (неметричке акценте означили смо овдје курзивом).

(4) У погледу строфике и римованих сазвучја осам пјесама у *Шћеѳану Малом* дијеле се на четири формалне структуре, три чисте и једну комбиновану. Описаћемо их најприје са аспекта шеснаестерца као сложеног стиха, а затим са аспекта осмерца као примарног стиха.

а) Прва пјесма, једина у првом чину, има десет строфа са по три шеснаестерачка стиха. Свака терцина има један заједнички стих који се понавља, формално као рефрен, семантички као лајтмотив. Рима је леонинска (римује се крај првог и крај другог осмерца као полустихова шеснаестерца). Наводимо прву строфу:

Нѳк грѳмови || тѳрскѳ ѳрѳ,
нѳк се Гѳре || с ѳѳма бѳрѳ,
нѳка врăж^ѳјѳ || прѳснѳ пăкă
и прѳкрије || свѳјет мрăка:
штѳ је бѳло, || тѳ ће бѳти –
Црнѳгорац || поб^ѳјѳдити!
(ШМ 815–817 (1–3)).

Са аспекта поетике осмерца, строфа је секстина, а риме су парне.

б) Комбиновану строфичну структуру има друга пјесма, прва у трећем чину – првих осам строфа имају форму дистиха, завршне четири – форму катрена (са аспекта поетике шеснаестерца).

в) Дистих карактерише пету и шесту пјесму, тј. четврту и пету у трећем чину, и осму пјесму, једину у петом чину. Пета пјесма има четири, а шеста и осма по шест строфа. Рима је парна. Наводимо прву строфу пете пјесме:

Штѳ Пѳпере || мăгла крѳје,
штѳ л тѳпови || тѳрскѳ грѳмѳ,
штѳ сѳ ѳкѳ ѳѳх || плăмѳн вѳје,
штѳ л пушчăнѳ || јѳке лѳмѳ?
(ШМ 2277–2278 (103–104)).

Са аспекта поетике осмерца, строфа је катрен, а риме су унакрсне.

г) Катрен карактерише трећу, четврту и седму пјесму, све су у трећем чину (у њему су то друга, трећа и шеста пјесма). Трећа пјесма има шест, а четврта и седма по четири строфе. Рима је унакрсна. Наводимо прву строфу треће пјесме:

На Сйтници || вѡди бйстрѡј
 крйла нам се || полѡмишѣ:
 пѡглавѡре || нѡше лйстом
 тѹ Гѹпрелић || свѣ Ѹловй,
 на тврдѹ йх || вјѣру Тѹрци
 нѣмилос^тно || погѹбишѣ –
 тѹ пѡкликнѹ || хрѡбрѡст гѡрскѡ
 и свѡбѡдѣ || свй сйнови.
 (ШМ 2135–2138 (63–66)).

Са аспекта поетике осмерца, строфа је октава, а риме су разријеђене унакрсне (римује се други осмерац са шестим, а четврти са осмим).

5. Доминира ли у пјесмама лирског круга у *Шћейану Малом* поетика осмерца или поетика шеснаестерца? – Како у ком типу строфе и система римовања.

Сваки шеснаестерачки стих представља заокружену синтаксичко-интонациону цјелину, и сваки има риму (леонинску, парну или унакрсну). Од 150 шеснаестераца њих тридесет је груписано у терцине с леонинском римом, четрдесет осам у дистихе с парном римом, а седамдесет два у катрене с унакрсном римом. Преношење акцента, опкорачења и инверзије, видјели смо, такође наглашавају структуру шеснаестерца.

С друге стране, није сваки осмерац заокружена синтаксичко-интонациона цјелина, на примјер: тѹрскйм мѣсом, || и вѹкови: (ШМ 831⁶ (17⁶)). Половина осмераца у структури катрена односно октаве (72) нема ни риму као обиљежје краја стиха. Сви осмерци су у пару: то указује да они конституишу шеснаестерац као сложени троцензурни стих.

И да закључимо: оправдано је све стихове из лирског круга посматрати као једну врсту стиха – као шеснаестерце који се разбијају у парне осмерце, иницијални и финални.

6. НУМЕРАЦИЈА СТИХОВА. У погледу нумерације стихова – а од нумерације зависи и укупан број и врста стиха – сва издања *Шћейана Малоѡ* дијеле се на четири скупине.

1° У прва два издања (Стојковић 1851; Јовановићи 1880, Јовановићи 1881) нумерација стихова је изостала.

2° У трећем, Костићевом, и претпоследњем, Младеновићевом издању, нумерација се даје у континуитету, али је први набројао 4105 стихова (Костић 1902: 212), а потоњи – 4104 (ставивши изузетно број и последије последњег стиха иако он није дјелив са 5) (Младеновић 2007: 231).

3° У издањима која су излазила послије издања Драгутина Костића а прије издања Александра Младеновића (РЕШЕТАР 1926; ВУШОВИЋ 1935; СТЕВАНОВИЋ 1952; НЕДИЋ 1964; МИЛОВИЋ 1965; НИКЧЕВИЋ 2005) нумерација се даје према чиновима, а то није никако добро јер је Његошев *Шћепан Мали* спјев, а само формално драма. Пошто је први нумерацију стихова по чиновима спровео Милан Решетар (а он је приређивао текст према другом, нунумерисаном, а не према трећем, брижљиво рађеном и нумерисаном издању), он се, у првом чину, забројао: најприје је 93. стих означио као 95, а онда је још и стих 194. обиљежио као 195; то Данило Вушовић није запазио, тј. обје грешке је поновио.

4° У нашим издањима, најприје у основном, даје се двострука нумерација недесетерачких стихова, па је посљедњи нумерисани стих 4015 (146), иза којег су још четири стиха (сву су шеснаестерци) (МАРОЈЕВИЋ 2018: 446–447).

7. У издањима која су претходила нашем основном недесетерачки стихови се третирају двојако, као шеснаестерци или као осмерци.

1° Шеснаестерце је први, и једини прије нас, правилно представио Драгутин Костић – подијелио их је на два осмерца, па је финалне осмерце одштампао увучено (остали приређивачи, од Стојковића до Младеновића, шеснаестерце „ломе“ како падну). Таква су седамдесет два стиха (шеснаест у другој, двадесет четири у трећој, шеснаест у четвртој и шеснаест у седмој пјесми).

2° Остали шеснаестерци, њих седамдесет осам, у свим издањима прије нас третирају се као осмерци, па се тиме објашњава разлика у броју стихова између Костићевог (и свих осталих) и нашег основног издања.

8. Али и кад се од броја 4105 Костићевог издања одбије тих седамдесет осам стихова који су неосновано проглашавани за самосталне осмерце, опет остаје разлика између нашег, које има укупно 4019 стихова (3869 у десетерцу), и претходних издања (ако се изузму шеснаестерци односно осмерци, код Костића има 4027 нумерисаних јединица текста). Код нас је, дакле, осам стихова мање.

1° У првом дејствију нису стихови дјелови претходног стиха који се, уз знак питања и чуђења, реплицирају у дијалогу. Чему ће прилицат?! (ШМ +35) је реплицирање сердара Вукала на стих који говори игуман Теодосија Мркојевић: Та несрећа чему ће прилицат! (ШМ 35). Цар?! (ШМ +39) је опет реплицирање игумана Теодосије Мркојевића на стих који говори сердар Вукале: цар је руски данас на Цетињу! (ШМ 39). Није стих ни поновљени узвик владике Саве: Да-да... (ШМ -327), на који реагује Шћепан: Ја не знадем што је то дакање? (ШМ 327).

2° Није стих ни одрични одговор игумана Теодосије Мркојевића у другом дејствију: Не! (ШМ +1486) на питање беглер-бега првог: Зар никада није турска војска / Црну Гору под ноге метала? (ШМ 1485–1486).

3° Нису стихови у трећем дејствију ни поновљена вјерска узречица која прати завршни стих у реплици патријарха Василија Јовановића (= Јованова) Бркића: са помоћу Бога и слободe. / Алиллџа! Алиллџа! (ШМ 1712), ни „разговор“ Шћепана и папагала: Папагале! Папагале! / Цар... Цар... Цар... Цар... (ШМ -2377).

4° Костић у односу на Младеновића има стих више у четвртм дејствију зато што је прозу испред 2547. стиха (по нашој нумерацији) раздвојио у два ретка, па је други редак (уметнуту реплику на руском) означио као свој 2620. стих: (*К својима!* Онъ еще молодець!) (Костић 1902: 212).

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Вушовић, Данило (ред.). *Цјелокуйна дјела Петра Петровића Његоша*. У редакцији Данила Вушовића. Београд: Народна култура, 1935.
- ГВ: *Горски вијенац*. (у књ. Маројевић 2005: 35–218 (критичко издање); Маројевић 2018: 161–265 (основно издање); акценатско издање (у рукопису)).
- ЈОВАНОВИЋИ 1880: *Лажни цар Шћейан Мали*. Историјско збитије XVIII. вијека. Сачинио Петар Петровић Његуш владика црногорски. Ново издање. Панчево: Накладом Књижаре браће Јовановића, (1880), 1–64. (Народна библиотека браће Јовановића. Свеска 5).
- ЈОВАНОВИЋИ 1881: (Само на корицама.) *Лажни цар Шћейан Мали*. (Панчево, 1881), 65–152. (Народна библиотека браће Јовановића. Свеска 7).
- Костић, Драгутин (прир.). *Лажни цар Шћейан Мали*. Историческо збитије осамнаестог вијека. Од Петра Петровића Његоша. (Предговор написао Јаша М. Продановић. Приредио Костић) Београд–Загреб: Штампарија Мила Маравића, 1902. (Српска књижевна задруга, 63). (Првом пагинацијом штампани су, накнадно, предговор и биљешка о издању потписана са С. К. 3).
- ЛМ: *Луча микрокозма* (у књ. Маројевић 2016: 105–224 (критичко издање), 903–1020 (акценатско издање); Маројевић 2018: 67–149 (основно издање)).
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2005.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило. *Стих* Луче микрокозма: *макроверолошка анализа*. Зборник Матице српске за књижевност и језик LVIII/1 (2010): 67–109.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Луча микрокозма*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Narodni muzej Srne Gore, 2016.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Биљешница*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2017.

- МАРОЈЕВИЋ, Радмило (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Луча микрокозма. Горски вијенац. Шћејан Мали*. Основно издање. Ортографија и ортоепија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Никшић: Будимљанско-никшићка епархија – Београд: Друштво за неговање Његошевог дела, 2018.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Шћејан Мали*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Narodni muzej Crne Gore, 2020. (У штампи).
- МИЛОВИЋ, Јевто (прир.). Петар II Петровић Његош. *Лажни цар Шћејан Мали*. (Приредио за штампу и прилоге написао Јевто М. Миловић). Титоград: Графички завод, 1965. (Библиотека „Луча“, 15).
- МЛАДЕНОВИЋ, АЛЕКСАНДАР (прир.). 2007: Петар II Петровић Његош. *Лажни цар Шћејан Мали*. Подгорица: ЦАНУ, 2007. (Сабрана дјела Петра II Петровића Његоша. Критичко издање. Књига трећа).
- НЕДИЋ, Владан (ред.). Петар Петровић Његош. *Лажни цар Шћејан Мали. Писма*. (Избор Војислав Ђурић. Редакција Владан Недић). Нови Сад: Матица српска – Београд: Српска књижевна задруга, (1964). (Српска књижевност у сто књига. Књ. 22. Петар Петровић Његош, II).
- НИКЧЕВИЋ, Војислав П. (прир.). Петар II. Петровић Његош. *Лажни цар Шћејан Мали*. Према I. издању из 1851. приредио и предговор написао Војислав П. Никчевић. Цетиње, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 2005.
- РЕШЕТАР, Милан (ред.). Целокупна дела Петра Петровића Његоша. Књига прва. Већа дела. *Горски вијенац. Луча микрокозма. Шћејан Мали*. Београд: Државна штампарија, 1926.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. Петар Петровић Његош. *Шћејан Мали*. (Текст приредили за штампу Михаило Стевановић и Радван Лалић. Биљешке и објашњења написао Михаило Стевановић). Београд: Просвета, 1952. (Целокупна дјела П. П. Његоша. Књига четврта).
- СТОЈКОВИЋ, Андрија. *Лажни цар Шћејан Мали*: Историческо Збитије Осамнајестог вијека. Пјесмотворје Његове Свијетлости Петра Петровића Његоша, Владике и Господара Црнегоре. (На 9. страни:) *Шћејан Мали*. Повјестно збитије, у пет дјејствијах. (На насловној страни:) Издао 1851. године Андрија Стојковић у Трсту. (На корици:) У Југославији. (На полеђини насловне стране испод мота:) Печатња браће Жупана у Загребу 1851.
- ШМ: *Шћејан Мали* (у књ. Маројевић 2020: 227–486 (критичко издање), 1011–1153 (акценатско издање); Маројевић 2018: 289–449 (основно издање)).

Radmilo Maroyevich

VERSE IN NYEGOSH'S EPIC "STEPHEN THE LITTLE"
(Metrics and rhythm of decasyllable and hexadecasyllable)

S u m m a r y

The paper first analyzes the tonal characteristics of Nyegosh's asymmetrical decasyllable in the poem "Stephen the Little" (lack of accent on the tenth syllable as a metric constant and metrically conditioned transfer of accent from the tenth syllable, the lack of accent on the fourth syllable as a rhythmic dominant feature, accent of the fourth syllable as a rhythmic cursive and the transfer of accent from the fourth syllable which is conditioned rhythmically, not metrically). The decasyllable is the foundation of the epic principle in the work.

The second part of the paper is devoted to shedding light on the nature of symmetrical hexadecasyllable in the poem "Stephen the Little" from the aspect of the relationship of that verse with the symmetrical octosyllables that are its composite parts. Hexadecasyllables accomplish the lyrical principle of the work.

The last part of the paper focuses on the numeration of verses in the poem. Eight fragments of the text are not verses and are therefore excluded from general numeration, while 78 initial octosyllables which are part of hexadecasyllables as complex verses are not independent verses, so they should also be excluded from the general and specific numeration of verses.

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
radmilo@mail.ru